

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Profilaktyka agresji i przemocy w szkole

Departament Zwiększania Szans Edukacyjnych

Ministerstwa Edukacji Narodowej

i Ośrodek Rozwoju Edukacji

**oferta działań i materiałów
na rok szkolny 2014-2015**

Warszawa, sierpień 2014

Profilaktyka agresji i przemocy w szkole to jeden z kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2014/2015, określony przez Ministra Edukacji Narodowej.

Przemoc stanowi jedno z największych zagrożeń dla zdrowia psychicznego i fizycznego dzieci i młodzieży. Zapewnienie bezpiecznych warunków wychowania i nauki w szkołach i placówkach systemu oświaty od wielu lat jest przedmiotem troski i uwagi resortu edukacji.

Mając na względzie dobro uczniów oraz możliwość doskonalenia umiejętności wychowawczych nauczycieli w zakresie efektywnego współdziałania z rodzicami dzieci, Ministerstwo Edukacji Narodowej przygotowało *Ofertę działań profilaktycznych adresowanych do kadry pedagogicznej, rodziców, uczniów oraz organów prowadzących szkoły i placówki* do wykorzystania w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i profilaktycznych.

Określenie w kierunkach polityki oświatowej państwa profilaktyki agresji i przemocy w szkole oznacza, że dyrektorzy szkół są zobowiązani zwracać szczególną uwagę na aspekty zdrowia i bezpieczeństwa, w swojej codziennej pracy i innych przedsięwzięciach. Placówki doskonalenia nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne i biblioteki pedagogiczne, z kolei, mają przygotować ofertę szkoleń, konferencji i seminariów dla szkół, wspierającą nauczycieli w ich działaniach na rzecz promocji zdrowia, profilaktyki i zapewnienia bezpieczeństwa. Kuratorzy oświaty, zaś - w ramach nadzoru - mają przede wszystkim kontrolować i monitorować placówki oświatowe właśnie w tym zakresie.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół¹ działalność edukacyjna szkoły jest określona m.in. przez:

- szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględniając wychowawczy wymiar szkoły, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego,
- program wychowawczy szkoły, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym,
- program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmującego wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz profilaktyki tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Treści profilaktyczne zgodnie z obowiązującą podstawą programową realizowane są w ramach nauczania poszczególnych przedmiotów m.in. historii i społeczeństwa, przyrody, wychowania do życia w rodzinie, wiedzy o społeczeństwie, wiedzy o kulturze, edukacji dla bezpieczeństwa, etyki.

Każda szkoła tworzy program wychowawczy szkoły uwzględniający wartości ważne dla społeczności szkolnej oraz zagadnienia lub problemy, których rozwiązanie jest ważne z punktu widzenia środowiska uczniów, rodziców i nauczycieli. Szkoła ma obowiązek okresowego diagnozowania problemów, podejmowania działań profilaktycznych i korekcyjnych, adekwatnych do występujących na jej terenie sytuacji trudnych. Działania te umożliwiają realną ocenę potrzeb i stanowią szansę na zredukowanie wielu czynników ryzyka, wyzwalających negatywne zachowania uczniów zarówno w środowisku szkolnym, jak i pozaszkolnym. Należy przy tym podkreślić fakt, że przy podejmowaniu działań, szkoła musi współpracować z rodzicami, samorządem uczniowskim oraz ze strategicznymi podmiotami publicznymi i niepublicznymi w środowisku lokalnym.

Niniejsze opracowanie ma stanowić pomoc dla dyrektorów szkół i placówek oraz dla nauczycieli. Mamy nadzieję, że znajdą w nim Państwo przydatne treści, które będzie można wykorzystać w codziennej pracy, szczególnie w realizacji działań wskazanych w programie wychowawczym szkoły i programie profilaktyki. Materiał zawiera również informacje o działaniach Ministerstwa Edukacji Narodowej, wspierających szkoły w ich zadaniach na rzecz zdrowia i bezpieczeństwa uczniów. Do prezentowanych działań należą między innymi programy profilaktyczne i zdrowotne.

Materiał zawarty w części pierwszej może pomóc nauczycielom w przygotowywaniu spotkań z uczniami i rodzicami, jak również wzbogacić ich warsztat pracy. Przedstawione tam propozycje pozwolą

---

¹ Dz. U. z 2012 r. poz. 977

na skuteczniejsze oddziaływanie wychowawcze, a zamieszczone adresy stron internetowych umożliwią szybkie dotarcie do potrzebnych informacji. Ponadto, część skierowana do nauczycieli zawiera informację na temat działań wspierających dyrektorów szkół i nauczycieli w kształtowaniu postaw prozdrowotnych wśród dzieci i młodzieży.

W części drugiej, skierowanej do rodziców, zamieszczono informacje o licznych poradnikach oraz programach pozwalających na rozpoznawanie przyczyn problemowych zachowań dzieci, jak również stosowanie skutecznych form oddziaływań wychowawczych, z poszanowaniem praw dziecka. Udostępniane w niej materiały służą rozwijaniu kompetencji wychowawczych rodziców oraz stosowaniu skutecznych form interwencji profilaktycznych i wychowawczych.

Dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych została przeznaczona kolejna część oferty. Są w niej zawarte informacje o programach rozwijających ich kompetencje psychospołeczne oraz dostarczające dodatkową wiedzę z zakresu przyczyn i skutków stosowania przemocy. Zaproponowane programy do realizacji mogą przyczynić się do budowania dobrego klimatu w klasie i szkole.

Zgodnie z art. 5a ust. 2 ustawy *o systemie oświaty*² zapewnienie kształcenia, wychowania i opieki, w tym profilaktyki społecznej, jest zadaniem oświatowym gmin, powiatów i samorządów województw. Jednostki samorządu terytorialnego mają zatem obowiązki w zakresie profilaktyki problemów dzieci i młodzieży. Wskazane jest, aby samorzady w realizacji zadań własnych z zakresu rozwiązywania problemów społecznych, korzystały z rekomendowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej programów profilaktycznych spełniających kryteria dobrej jakości. Czwarta część dokumentu zawiera informacje o tych programach, skierowaną do jednostek samorządu terytorialnego.

W części piątej dokumentu przedstawione zostały informacje na temat nowego programu rządowego na lata 2014-2016 „Bezpieczna i Przyjazna Szkoła”.

---

² Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.

OFERTA DLA RADY PEDAGOGICZNEJ I INNYCH PRACOWNIKÓW SZKOŁY

1) Bank programów profilaktycznych

Prezentowane programy to przykłady dobrych, skutecznych praktyk spełniających kryteria dobrej jakości. Wykaz zawiera informacje o autorach, adresatach, głównych celach, treściach i realizatorach poszczególnych programów, materiałach stanowiących ich wyposażenie, a także dane teleadresowe do kontaktu z trenerami lub koordynatorami.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

2) Programy edukacyjne dla nauczycieli, rozwijające kompetencje wychowawcze umożliwiające tworzenie zdrowego i bezpiecznego środowiska w szkole i w klasie, upowszechniane przez ORE:

■ „Szkolna Interwencja Profilaktyczna”

Program przygotowuje nauczycieli do właściwego reagowania w sytuacjach kontaktu ucznia ze środkami psychoaktywnymi i podejmowania interwencji z udziałem ucznia i jego rodziców. Upowszechnia go sieć instruktorów mających uprawnienia do szkolenia rad pedagogicznych, spośród nich 41 ma aktualnie rekomendację ORE.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ „Golden Five”

Międzynarodowy program edukacyjny przygotowujący nauczycieli gimnazjum do wspierania procesu adaptacji uczniów klas pierwszych, zapobiegania wykluczeniu uczniów i wypadaniu z systemu edukacji, a także przeciwdziałania innym ryzykownym zachowaniom nastolatków. Jest upowszechniany kaskadowo od 2007 r. poprzez sieć przeszkolonych instruktorów, aktualnie 76 osób, uprawnionych do szkolenia nauczycieli.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ „Jak sobie radzić z prowokacyjnymi zachowaniami uczniów? Metoda konstruktywnej konfrontacji”

Program zwiększania umiejętności wychowawczych nauczycieli, adresowany do rad pedagogicznych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Celem programu jest zapobieganie konfliktom między nauczycielem a uczniami, poszerzenie repertuaru reakcji nauczyciela o nowe, bardziej efektywne metody przydatne w sytuacjach prowokacyjnych i agresywnych zachowań ucznia. Program jest upowszechniany poprzez sieć ok. 300 realizatorów.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ „Rozwiązywanie konfliktów w szkole”

Projekt ma na celu promowanie idei konstruktywnego rozwiązywania konfliktów w szkole. W ramach programu odbywają się seminaria i kursy doskonalące dla pracowników szkół i placówek oświatowych.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ „Budowanie strategii pracy z dzieckiem przejawiającym zaburzenia zachowania w środowisku szkolnym i rodzinnym”

Projekt ma na celu rozwijanie kompetencji kadr pedagogicznych w zakresie pracy z dzieckiem przejawiającym zaburzenia zachowania, jak również doskonalenie umiejętności współpracy specjalistów (psychologa, pedagoga z poradni psychologiczno-pedagogicznej lub ośrodka doskonalenia nauczycieli) ze środowiskiem szkolnym. Uczestnicy

szkolenia poznają konkretne metody diagnozy sytuacji dziecka i zasady konstruowania strategii korygujących. Projekt upowszechniany jest na terenie 15 województw przez sieć liderów posiadających uprawnienia do szkolenia kadry pedagogicznej szkół i placówek.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

3) Program „Szkoła Promująca Zdrowie”

Koncepcja szkoły promującej zdrowie wynika bezpośrednio z założeń promocji zdrowia. Jest to szkoła, która tworzy warunki i podejmuje działania, które sprzyjają dobremu samopoczuciu społeczności szkolnej, podejmowaniu przez jej członków działań na rzecz zdrowia własnego i innych ludzi oraz tworzenia zdrowego środowiska.

Program „Szkoła Promująca Zdrowie” jest realizowany w Polsce od 1991 r. Rozpoczął się od 3-letniego projektu pilotażowego (1992-1995), zainicjowanego przez Światową Organizację Zdrowia (WHO). Projekt ten uruchomił oddolne działania szkół oraz zainicjował utworzenie sieci szkół promujących zdrowie w całym kraju. Aktualnie sieci szkół promujących zdrowie istnieją we wszystkich województwach, w niektórych funkcjonują również sieci rejonowe, powiatowe lub miejskie, utworzone w celu ułatwienia koordynacji i skuteczniejszego wspierania szkół. Obecnie w Polsce jest ponad 2000 Szkół Promujących Zdrowie.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

4) Materiały informacyjne i edukacyjne

■ Poradniki

- Przeciwdziałanie agresji i przemocy w szkole. Poradnik dla nauczycieli. A. Borkowska, J. Szymańska, M. Witkowska;
- Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół. Ł. Wojtasik (prac. zbior. pod red.);
- Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki. J. Szymańska;
- Kompasik. Edukacja na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi. K. Koszewska (red.);
- Kompas. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą. P. Brander;
- Prawa człowieka. Poradnik nauczyciela. K. Koszewska (prac. zbior. pod red.);
- Zapobieganie samobójstwom dzieci i młodzieży. J. Szymańska;
- Szkoła wobec sytuacji trudnych wychowawczo – czy wiemy, czego nie umiemy? J. Pyżalski, J. Kołodziejczyk (relacja wideo).

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ Publikacje dostępne w Mediatece Ośrodka Rozwoju Edukacji:

- Sytuacje kryzysowe w szkole, praca zbiorowa pod red. K. Koszewskej i M. Taraszkiewicz, CODN 2007;
- Porozumienie bez przemocy, czyli język żyrafy w szkole, Towe Widstrand, CMPPP 2008;
- Empatyczna klasa. Relacje, które pomagają w nauce, S. Hart, V. Kindle Hudson, CMPPP 2006.

» Więcej na stronie [Mediateki Edukacyjnej Ośrodka Rozwoju Edukacji](#)

■ Artykuły tematyczne

- Postawy i oddziaływania dorosłych w przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej. T. Garstka;
- Wychowanie do odpowiedzialności – wspomaganie rozwoju społecznego i moralnego dziecka. A. Karasowska;
- Klimat społeczny szkoły. W. Poleszak;
- Klimat i kultura szkoły a zdrowie psychiczne uczniów i nauczycieli. K. Okulicz-Kozaryn;
- Zasady i granice w profilaktyce problemowych zachowań dzieci w młodszym wieku szkolnym. T. Garstka. „Trendy” nr 1/2014;
- Koncepcja resilience - czyli jak można pomóc dzieciom i młodzieży z grup podwyższonego ryzyka. A. Borucka, A. Pisarska;
- Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w szkole. J. Szymańska;

- Dziecko w postępowaniu sądowym. M. Kaczmarek;
- Psychologiczne aspekty bullyingu: perspektywa sprawcy, ofiary i świadka. K. Fenik;
- Ramowy program działań profilaktyczno-wychowawczych przeciw agresji;
- Psychospołeczne uwarunkowania bezpieczeństwa w szkole. E. Nerwińska;
- Mobbing i bullying w szkole. Charakterystyka zjawiska i program zapobiegania. S. Orłowski;
- Budowanie strategii antykrzysowej na terenie szkoły/placówki oświatowej. K. Koszewska;
- Procedury postępowania nauczycieli w sytuacjach zagrożenia dzieci i młodzieży demoralizacją i przestępczością. D. Macander;
- Wybór aktów prawnych dotyczących bezpieczeństwa uczniów w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej. D. Macander;
- Szkoła w obliczu incydentów krytycznych oraz sytuacji kryzysowych – przygotowanie i reagowanie. D. Piotrowicz;
- Odpowiedzialność za zapewnianie bezpieczeństwa uczniów w kontekście sytuacji kryzysowych. D. Piotrowicz;
- Metody rozwiązywania konfliktowych sytuacji w szkole. H. Gasik;
- Konstruktywna konfrontacja w klasie. S. O'Flynn, H. Kennedy;
- Konstruktywna konfrontacja. Istota, główne zasady i potrzebne umiejętności. E. Góralczyk;
- Bezpieczeństwo uczniów w cyberprzestrzeni. A. Andrzejewska;
- Konflikt. M. Kazimierczak;
- Mediacje. M. Kazimierczak;
- Negocjacje. M. Kazimierczak.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ Scenariusze zajęć warsztatowych

- [Debata nad kreowaniem wspierającego środowiska szkolnego.](#) A. Borkowska, D. Macander, J. Szymańska.
Scenariusz spotkania warsztatowego dla rad pedagogicznych zawierający kryteria oceny ryzyka wystąpienia agresji i przemocy w szkole;
- [Scenariusze zajęć dla nauczycieli z zakresu kształtowania umiejętności psychospołecznych uczniów w praktyce szkolnej.](#)
Materiały do wykorzystania przez nauczycieli przy realizacji zadań wychowawczych z promocji zdrowia i profilaktyki. Dotyczą m.in. kształtowania umiejętności psychospołecznych, takich jak: ocena ryzyka, podejmowania decyzji, nawiązywania pozytywnych kontaktów interpersonalnych i inne;
- [Umiejętności życiowe – ważny komponent szkoły przyjaznej dziecku.](#)
Materiały edukacyjne dla nauczycieli. „Edukacja Zdrowotna i Promocja Zdrowia, zeszyt nr 12/2007 (tłumaczenie i opracowanie z materiałów WHO, 2003);
- [Stop cyberprzemocy.](#)
Materiały do wykorzystania przez nauczycieli przy omawianiu zjawiska cyberprzemocy. Jednym z efektów przeprowadzonych w oparciu o scenariusz zajęć, powinno być wypracowanie reguł bezpiecznego i kulturalnego korzystania z sieci oraz zasad reagowania w sytuacjach cyberprzemocy;
- [Veto wobec agresji i przemocy.](#)
Przeprowadzona według scenariusza lekcja pozwoli uczniowi zrozumieć przyczyny zachowania agresywnego i poznać sposoby obrony przed agresją;
- [Przemoc rówieśnicza.](#)
Scenariusz pozwala zapoznać młodzież ze zjawiskiem przemocy rówieśniczej w świecie realnym i w cyberprzestrzeni. Uczestnicy zajęć dowiedzą się jak reagować na przemoc rówieśniczą oraz poznają możliwości pomocy, z której mogą skorzystać młode osoby doświadczające przemocy ze strony rówieśników lub będące jej świadkami;
- [Ocena moralna zjawiska przemocy.](#)

Scenariusz dotyczy zajęć z zakresu głównych problemów współczesnej etyki – treści objętych podstawą programową kształcenia ogólnego dla gimnazjum. W czasie zajęć uczniowie poznają, czym jest przemoc, jakie są jej formy, źródła i konsekwencje oraz jak przeciwdziałać zjawisku przemocy.

■ Raporty z badań

- Polscy nauczyciele i uczniowie a agresja elektroniczna – zarys teoretyczny i najnowsze wyniki badań;
- Rozmiary, nasilenie i rodzaje zachowań agresywnych w szkole w latach 1997, 2003, 2007;
- Wstępny raport z analizy wyników ankiety dla nauczycieli zebranych podczas badań podłużnych w latach 1997 - 2003 – 2007;
- Agresja i przemoc uczniowska a klimat szkoły. Analiza porównawcza 2003-2007.
- Polska szkoła pod lupą. A. Komendant-Brodowska, A. Baczek-Dombi.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

OFERTA DLA RODZICÓW

1) Materiały edukacyjne dla rodziców

Materiały podnoszące kompetencje wychowawcze rodziców.

■ Program „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”

Głównym celem programu jest podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców i wychowawców, wspieranie ich w radzeniu sobie w codziennych kontaktach z dziećmi i młodzieżą. Program przyczynia się do budowania silnej więzi między rodzicami a dziećmi – najważniejszego czynnika chroniącego młodzież przed zachowaniami problemowymi, w tym sięganiem po substancje psychoaktywne. Podczas warsztatów pt. „Nastolatek” rodzice uczą się, jak radzić sobie z problemami wieku dorastania, takimi jak młodzieńczy bunt, zachowania ryzykowne nastolatków (narkotyki, przedwczesny seks), wpływ mediów. ORE prowadzi szkolenia edukatorów oraz realizatorów programu. Lista koordynatorów i przeszkolonych realizatorów w województwach dostępna jest na stronie programu.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ „Jak kochać i wymagać”

Poradnik dla rodziców stworzony w oparciu o program „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”. Zawiera najważniejsze wskazania wychowawcze i podpowiedzi konkretnych zachowań rodziców i opiekunów, propozycje ćwiczeń i materiały do refleksji. W praktyczny sposób uczy właściwego komunikowania się z dzieckiem wzmacniającego więź emocjonalną, wyznaczania granic i wprowadzania zdrowych zasad dyscypliny, co zabezpiecza dziecko przed podejmowaniem zachowań ryzykownych, w tym używaniem substancji psychoaktywnych.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

2) Materiały edukacyjne do wykorzystania przez pedagogów lub psychologów szkolnych w pracy z rodzicami

■ Poradniki

- „Zakaz kar cielesnych wobec dzieci. Pytania i odpowiedzi”. Publikacja na warsztatach lub spotkaniach edukacyjnych w celu podnoszenia świadomości rodziców nt. skutków stosowania kar cielesnych, ich wpływu na rozwój emocjonalny dzieci. Materiał nie jest przeznaczony do wykorzystania do bezpośredniej pracy z uczniami w klasie.
- [„Zapobieganie samobójstwom dzieci i młodzieży”](#).

■ Artykuły tematyczne

- [Wychowanie do odpowiedzialności – wspomaganie rozwoju społecznego i moralnego dziecka](#). A. Karasowska;
- [Konflikt](#). M. Kazimierczak;
- [Mediacje](#). M. Kazimierczak;
- [Negocjacje](#). M. Kazimierczak.

3) Materiały do tworzenia programów wychowawczych szkoły i programów profilaktyki

Zgodnie z art. 54 ust. 2 pkt 1 ww. ustawy uchwalanie programu wychowawczego i programu profilaktyki szkoły jest kompetencją rady rodziców, działającej w porozumieniu z radą pedagogiczną. Program wychowawczy szkoły i program profilaktyki są realizowane przez wszystkie podmioty zaangażowane w życie szkoły.

■ Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki

Jest to wydanie elektroniczne poradnika autorstwa Joanny Szymańskiej. Obecna rozszerzona wersja uwzględnia najważniejsze „nowości” profilaktyczne. Znajdą w niej Państwo między innymi informacje o czynnikach ryzyka, czynnikach chroniących i zjawisku odporności, nową klasyfikację i definicje poziomów profilaktyki, a także omówienie warunków skuteczności programów wdrażanych w szkołach.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ Program wychowawczy szkoły a personalistyczna perspektywa wychowania do wartości

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ Rozważania o wychowaniu. W poszukiwaniu teoretycznych podstaw koncepcji wychowawczej szkoły

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ Wychowanie do odpowiedzialności – wspomaganie rozwoju społecznego i moralnego dziecka

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

OFERTA

DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH, GIMNAZJUM, SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH

1) Programy skierowane do uczniów, zawarte w Banku Programów Profilaktycznych.

Prezentowane programy to przykłady dobrych, skutecznych praktyk spełniających kryteria dobrej jakości. Wykaz zawiera informacje o autorach, adresatach, głównych celach, treściach i realizatorach poszczególnych programów, materiałach stanowiących ich wyposażenie, a także dane teleadresowe do kontaktu z trenerami lub koordynatorami.

■ Programy skierowane do liderów młodzieżowych

- „Młodzieżowe Ochotnicze Pogotowie Rówieśnicze”;
Program dla wolontariuszy młodzieżowych oraz dorosłych zainteresowanych profilaktyką środowiskową i promowaniem zdrowego stylu życia;
- „Nasze spotkania”
Program profilaktyczny, skierowany do młodzieży, dotyczący własnego rozwoju i obszaru pomagania innym ludziom;
- „Program aktywizacji samorządów uczniowskich”
Program edukacji młodzieży pełniącej funkcje w samorządach szkolnych oraz ich dorosłych opiekunów. Przeznaczony dla szkół ponadgimnazjalnych;
- „Program rówieśniczego doradztwa”
Program budowania rówieśniczego wsparcia przeznaczony dla szkół ponadgimnazjalnych.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ Programy do realizacji w klasach

- „Spójrz inaczej”
Program ma na celu wspieranie rozwoju osobowości ucznia i jego zdolności przystosowania się społecznego zawierający wersje dla różnych etapów edukacji;
- „Spójrz inaczej na agresję”
Rozwinięcie i uzupełnienie programu "Spójrz inaczej" o problematykę agresji i przemocy. Przeznaczony dla klas VI i gimnazjum;
- „Trzy koła”
Program wychowawczo-profilaktyczny dla szkół podstawowych i gimnazjów;
- „Magiczne kryształki”
Program wczesnej profilaktyki przemocy i uzależnienia od mediów przeznaczony dla uczniów w wieku 6-12 lat;
- „Cukierki”
Program wczesnej profilaktyki uzależnień i przemocy, przeznaczony dla klas I-III szkół podstawowych oraz starszych grup przedszkolnych.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

■ Programy dla grup zwiększonego ryzyka

- „Trening Zastępowania Agresji ART”
Program profilaktyczny mający na celu zmianę agresywnych i przemocowych zachowań dzieci, młodzieży i dorosłych na zachowania pożądane i społecznie akceptowane.

2) Profilaktyka rówieśnicza PAT

Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Komendą Główną Policji, realizuje działania rozwijające profilaktykę rówieśniczą uczniów jako skuteczną formę przeciwdziałania zjawiskom patologicznym związanym z używaniem substancji psychoaktywnych oraz z przemocą rówieśniczą. Program Profilaktyka a Ty (PaT) należy do strategii profilaktycznych aktywizujących twórczo młodzież na rzecz własnego rozwoju i pomocy rówieśnikom, którzy przejawiają zachowania problemowe. W 2011 r. z inicjatywy MEN powstał pilotażowy projekt PaT/E, czyli Profilaktyka a Ty/Edukacja. Program przygotowuje dorosłych animatorów profilaktycznych w środowisku lokalnym, którzy także zajmują się tworzeniem grup PaT-owskich. Są to nauczyciele przedmiotu, pedagodzy, psycholodzy, wychowawcy, instruktorzy placówek kultury, a także placówek wychowania pozaszkolnego.

OFERTA DLA ORGANÓW PROWADZĄCYCH SZKOŁY I PLACÓWKI

1) Bank programów profilaktycznych

Prezentowane programy to przykłady dobrych, skutecznych praktyk spełniających kryteria dobrej jakości. Wykaz zawiera informacje o autorach, adresatach, głównych celach, treściach i realizatorach poszczególnych programów, materiałach stanowiących ich wyposażenie, a także dane teleadresowe do kontaktu z trenerami lub koordynatorami.

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

2) Zapobieganie agresji i przemocy w szkole.

Materiały edukacyjne i informacyjne o działaniach Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ośrodka Rozwoju Edukacji z zakresu profilaktyki agresji i przemocy.

» Więcej na stronie [Ministerstwa Edukacji Narodowej](#)

» Więcej na stronie [Wydziału Wychowania i Profilaktyki ORE](#)

RZĄDOWY PROGRAM NA LATA 2014-2016 „BEZPIECZNA I PRZYJAZNA SZKOŁA”

Rada Ministrów 8 lipca 2014 roku przyjęła Rządowy program na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”. Program jest odpowiedzią na dezyderat nr 8 Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP, skierowany do Rady Ministrów w sprawie kontynuacji Rządowego programu na lata 2008-2013 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”.

W Programie wykorzystano wnioski z badań nad zachowaniami problemowymi i ryzykownymi dzieci i młodzieży w obszarach: agresji i przemocy w szkole, cyberprzemocy, używania substancji psychoaktywnych przez młodzież, zaburzeń zdrowia psychicznego, zachowań żywieniowych i zaburzeń odżywiania oraz aktywności fizycznej.

Program uwzględnia założenia i wskazania psychologii pozytywnej i pozytywnej profilaktyki koncentrującej się głównie nie na zagrożeniach, lecz na rozpoznawaniu i wzmacnianiu zasobów i potencjału szkoły i placówki. Stwarza to lepsze warunki do podejmowania działań i budowania pozytywnego klimatu przyjaznego zarówno dla uczniów, rodziców, jak i dla nauczycieli oraz innych pracowników szkoły i placówki.

Celem głównym Programu jest:

- o *Zwiększenie skuteczności działań wychowawczych i profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa i tworzenia przyjaznego środowiska w szkołach i placówkach.*

W Programie przyjęto cele szczegółowe, których realizacja ma przyczynić się do:

- *Kreowania zdrowego, bezpiecznego i przyjaznego środowiska szkoły i placówki.*
- *Zapobiegania problemom i zachowaniom problemowym dzieci i młodzieży.*
- *Promowania zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży.*

Program ma charakter ramowy. Przy jego realizacji zawsze należy mieć na uwadze uwarunkowania lokalne oraz konieczność zdiagnozowania problemu, ustalenia przyczyn jego powstania, określenie sposobu rozwiązania, a następnie wyznaczenia zadań, które pozwolą na wyeliminowanie niekorzystnych zjawisk w perspektywie krótko i długoterminowej.

W zaplanowanych zadaniach podmiot realizujący projekt w ramach Programu musi wziąć pod uwagę własne zasoby i możliwości, a także potencjał środowiska lokalnego. Działania powinny mieć wymiar szerokiej współpracy z policją, szczególnie w sytuacji przestępstw i wykroczeń popełnianych w szkołach i placówkach i w bezpośrednim sąsiedztwie szkół i placówek, ze strażą gminną (miejską) oraz instytucjami i podmiotami, które mogą wspierać działania szkoły lub placówki w środowisku lokalnym.

Koordynatorem Programu jest Minister Edukacji Narodowej, który powoła Zespół Koordynujący w skład którego wejdą przedstawiciele innych resortów: Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Komendy Głównej Policji, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Głównego Inspektoratu Sanitarnego, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Sportu i Turystyki, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencji Rynku Rolnego.

Zespół Koordynujący pełnić będzie rolę opiniodawczo-doradcą wobec Ministra Edukacji Narodowej w zakresie zadań realizowanych centralnie.

Na poziomie wojewódzkim zadania wynikające z Programu koordynuje wojewoda, przy pomocy wojewódzkiego zespołu koordynującego, w skład którego wejdą przedstawiciele: jednostek samorządu terytorialnego; szkół i placówek; kuratorów oświaty; poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych; policji; organizacji pozarządowych oraz podmiotów w środowisku lokalnym właściwych do podejmowania określonych działań, współpracujących ze szkołą i placówką. Zadaniem wojewódzkiego zespołu koordynującego będzie, m.in. przygotowanie dla wojewody opinii o nasileniu problemów i zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży w świetle wyników badań dostępnych na obszarze województwa. Wojewódzki zespół koordynujący będzie rekomendować wojewodzie priorytetowe zadania do realizacji w projektach, które mogą być finansowane lub dofinansowane.

PRZYDATNE LINKI

- [Ministerstwo Edukacji Narodowej – przeciwdziałanie agresji i przemocy](#)
- [Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” Niebieska Linia”](#)
- [Polskie Centrum Mediacji](#)
- [Szkoła Bez Przemocy](#)
- [Helpline.org.pl](#)
- [Dyżurnet.pl](#)
- [Fundacja Dzieci Niczyje](#)
- [Program Safer Internet](#)
- [Stowarzyszenie „Blżej Dziecka”](#)
- [Centrum Edukacji Obywatelskiej](#)

